

МОВЛЕННЄВИЙ РОЗВИТОК дітей дошкільного віку

ДЖЕРДЖЕВИЧ С.,
ДЖЕРДЖЕВИЧ Л.

УДК 373.2.016:81–028.31(497.11)

DOI: 10.12958/EPS.1(162).Djordjevic_S

ЗА ОСТАННІ три десятиліття дошкільна освіта в Республіці Сербія набула значного розвитку. Однак ці зміни більше якісні, ніж кількісні. Винятком можна вважати лише програму дошкільної підготовки, яка охоплює сто відсотків дошкільників.

Незважаючи на вкрай несприятливі соціально-економічні умови, що панували в останні двадцять років у Республіці Сербії, було досягнуто значних результатів у розвитку теорії дошкільної освіти, практиці навчання й підвищення кваліфікації спеціалістів-практиків. Зберегти якість дошкільних освітніх програм і послуг, зокрема й для соціально незахищених дітей, а також поліпшити умови праці протягом останніх двох десятиліть вдалося завдяки численним програмам та проектам, що здійснюють і/або підтримують певні фонди та неурядові організації.

Основою дошкільної освіти в Сербії є унікальна освітня програма, яку розроблено за двома моделями (модель А і модель В). Обидві моделі можна однаковою мірою застосовувати на практиці окремо або в поєднанні. Спільною рисою обох моделей є активна співпраця з оточенням дитини для досягнення цілей дошкільного закладу. Модель А тяжіє до моделей відкритої освітньої системи, її розвиток здійснюється відповідно до інтересів дітей. Модель В ближче до програм когнітивного розвитку та

містить детально розроблені освітні цілі, завдання для вчителів та види роботи, які вчитель може уточнювати відповідно до потреб, здібностей та інтересів дітей.

Загальні основи дошкільної програми пропонують лише загальні рекомендації, надаючи вчителям, таким чином, певний ступінь свободи в реалізації програми дошкільної підготовки. Зміст освіти чітко не визначено, але подано загальні рекомендації та сформульовано очікувані результати навчання у формі загальних і специфічних цілей та завдань дошкільної освіти. Таким чином, педагог виконує роль митця, його відповідальність за підготовку дітей до школи стає більш високою, адже результати навчання в галузях, які стануть основою того, що повинна знати кожна дитина, коли піде до школи, не визначено.

Загальний план дошкільної освітньої програми визначає такі функції дошкільних установ Республіки Сербії:

- гарантувати безпечне середовище, сприятливе для фізичного та розумового розвитку дитини;
- сприяти різнобічному спілкуванню з однолітками, дорослими; ознайомити з різними моделями поведінки;
- розширити та збагатити сімейне виховання;
- пом'якшити культурні, освітні та фізіологічні відмінності передчасно та збалансовано;
- інтегрувати дітей з особливостями розвитку, підготувати їх до школи.

Розглянемо особливості мовленнєвого розвитку дошкільників та його імплікації для дошкільної освіти.

Нейробіологічна основа, яку дитина приносить у світ разом зі своїм народженням, лише із взаємодією з оточенням дозволяє сформулювати мовлення в умовах повноцінного спілкування. Однак процес мовлення пов'язаний із діяльністю кори головного мозку й не може розвиватися самостійно, без каталізаторів, що містяться в соціальній сфері дитини.

Дитина, на думку багатьох учених, які вивчали проблему походження й розвитку мови, починає вивчати її з того моменту, як уперше заплакала. Це початок так званого передлінгвістичного етапу мовленнєвого розвитку дитини. Із цього моменту навчання мовленню в перші дні життя полягає у вивченні звукової артикуляції. Протягом перших місяців життя дитини розвиток мовлення зводиться до вокалізації й утворення звуків. Уважне вивчення мовленнєвого розвитку дитини від її народження до першого або другого року життя свідчить, що звуки, які дитина відтворює протягом цього періоду, залежать від її емоційного стану. Так, перші звуки – це демонстрація дитиною свого задоволення або роздратованості. Вони мають певний емоційний заряд, тобто дитина в стані задоволення видає одні звуки, а в разі незадоволення – інші.

Уважають, що дитина починає говорити, коли вперше використовує слово свідомо. Свідоме вживання першого слова означає закінчення передлінгвістичного етапу та початок лінгвістичного етапу мовленнєвого розвитку дитини. За даними досліджень, це відбувається на 15 – 16 місяці. Із цього моменту спостерігається різке збільшення обсягу словника й розвиток цікавості дитини. Вона починає поєднувати два або три слова в речення. Протягом третього й четвертого року життя дитина формує певні звуки більш чітко, а мовленнєві конструкції стають складнішими. На п'ятому й шостому році обсяг лексику дитини продовжує зростати, вона починає використовувати всі види слів і деякі позначення простору, часу, почуттів. Із розвитком

логічного мислення приблизно на шостому році життя діти засвоюють правила граматики. Із цього моменту й до початку школи вони опановують достатній обсяг лексики, основні синтаксичні структури, граматику рідної мови, а також оволодівають різними формами мовлення. Зауважимо, що мовленнєвий розвиток дитини в цьому віці не закінчується, він продовжується після її вступу до школи.

„Розвиток артикуляції в дитини проходить періоди, коли вимова простих звуків змінюється вимовою складніших. Розвиток самої артикуляції – безперервний процес, тому що протягом подальших років істотно відмінності не спостерігаються” [4, с. 167]. Однак, окрім тривалості, розвиток артикуляції в дошкільників характеризує незмінність. Так, вік кожної дитини якісно та кількісно відрізняється рівнем розвитку артикуляційного апарату. Фактично в деяких дітей артикуляція формується швидше, ніж в інших. Таким чином, темпи розвитку артикуляції в дітей різного віку різні.

„Загальне формування звуків триває в середньому до семи років, але можливі варіації. Фактично є діти, які здатні правильно вимовляти 30 звуків нашої звукової системи у віці чотирьох років, тоді як в інших розвиток артикуляції продовжується довше на рік або два. Розвиток артикуляції в дітей досягає рівня дорослих у віці семи-восьми років (у семирічному віці у хлопчиків та у восьмирічному віці у дівчат), але вимова звуків може змінюватися до дев'яти- або навіть десятирічного віку, коли вона вже автоматизована й сформована. Однак ці зміни не є істотними для якості самої артикуляції” [5, с. 167; 6, с. 86 – 87; 7, с. 208 – 209].

Як і у випадку із загальним розвитком, формування артикуляції в кожній дитини має свій темп, який більшою чи меншою мірою може відрізнятися від особливостей розвитку певної вікової групи дітей. Фактично в деяких дітей психомоторний розвиток відбувається повільніше, ніж в інших: іноді він може три-

вати навіть після вступу дитини до школи. Інші діти, які приїжджають із віддалених місцевостей із своєю субкультурою, хоча й потенційно готові, але недостатньо мотивовані позитивно розвиватися на рівні, що відповідає їхньому календарному віку.

Діти можуть бути із затримкою в загальному психомоторному розвитку або тільки із затримкою в артикуляції звуків за об'єктивними причинами. Ці об'єктивні причини можуть полягати в захворюваннях у ранньому дитинстві, анатомічних і неврологічних проблемах, які, власне, є патологічними випадками.

І, нарешті, група здорових і всебічно розвинутих дітей, які під час розвитку вимовляли окремі звуки неправильно, адже саме так вони чули їх у сім'ї та оточенні [5; 6; 7].

Важливо підкреслити, що надзвичайно важливо знати час, який витрачається на формування кожного звука, адже це може бути орієнтиром для висновків щодо затримки в дитини вимови певного звука. Порушення вимови виявлятимуться порівняно з нормами артикуляції в дітей певних вікових груп, і відповідно до цього визначатиметься, чи йдеться про відхилення в артикуляційному апараті, чи про відмінності від правильної вимови, що є нормальним явищем для конкретних вікових періодів. Дитина має правильно вимовляти всі п'ять голосних – а, е, і, о, у; та сонорні: m, n, v, j, l; приголосні: p, b, t, d, k, g; фрикативні: f, h – у віці 3 – 4 років. Інші звуки в дитини цього віку можуть бути нечіткими, але не відсутніми. Після цього віку є припустимою неправильна вимова звуків *lj* і *nj* або їх заміна звуками *l* і *n*, тоді як усі інші заміни вважають патологією. У чотирирічному віці формуються такі звуки: *s, z, c, š*; у віці 5 – 6 років звуки *r, nj, lj, f* повинні закріпитися, а після шести дитина має опанувати звуки *ж, ħ, u* та *dh*. Усі інші відмінності у вимові вважають патологією або затримкою в розвитку вимови. Згідно із зазначеним вище, послідовність у розвитку окремих груп звуків виглядає таким чином: голосні, сонорні,

носові, щілинні, африкати та латеральні приголосні [5, с. 169; 6, с. 88; 7, с. 209]. Знання цієї послідовності важливе для вчителів, адже це полегшує підготовку плану роботи з розвитку культури мовлення в дітей, коли справа стосується побудови звука.

Експресивна мова здебільшого характеризується швидкістю та виконує дуже складну функцію, а процес її опанування триває принаймні до восьмирічного віку. Серед основних факторів прискорення й уповільнення можна визначити:

- біологічні чинники;
- стан і ефективність словесної стимуляції соціального середовища;
- психологічні фактори;
- розвиток слухового сприйняття.

Зазначене вище означає, що процес розпізнання й становлення фонем охоплює період від першого слова, сказаного на першому році життя, до набуття навичок з управління механізмом нервових закінчень, особливо артикуляційним апаратом, у восьмирічному віці.

Звукова система сербської мови має дванадцять найскладніших для дітей звуків, серед яких: *s, c, z, u, љ, ħ, h, r, ж, l, lj* і *p*. Незважаючи на те, що порушення артикуляції зазвичай впливає на певну групу звуків, один і той самий звук може бути викривлений по-різному. Щодо відмінностей типів артикуляції, у дітей дошкільного віку трапляються упущення, заміна та нечітка вимова звуків.

Метою нашого дослідження є визначення стану вимови звуків у дошкільників від 3 до 7 років. Стан вимови звуків означає їхню чіткість, тобто акустичне вираження.

Для того щоб визначити стан вимови звуків у дітей дошкільного віку, ми поставили такі дослідницькі завдання:

- визначити статус вимови й розвитку звуків у дітей чотирьох вікових груп, які відвідують дошкільні установи;

– визначити, які звуки потребують особливої уваги, тобто виокремити кількість та типи звуків, що вимовляються неправильно.

Характер і важливість дослідження обраної проблеми стало вирішальним фактором у

виборі піддослідної групи. Дослідження проводилося в дошкільних установах „Naša radost” у м. Сурдулиця. 243 дітей у віці від 3 до 7 років брали участь у дослідженні, розподіл яких за віком подано в Таблиці 1.

Таблиця 1.

Розподіл дітей за віковими ознаками

Дошкільна установа „Naša radost” у м. Сурдулиця	Вікові групи дітей				Усього
	3 – 4	4 – 5	5 – 6	6 – 7	
	42	34	48	119	243

Під час дослідження було застосовано вибірку перевірку артикуляції (Владисавлевич, 1977; Владисавлевич, Костич, Браун, 1983) всіх дітей у піддослідній групі, а також загальний артикуляційний тест або семичленну оціночну шкалу для звуків (Владисавлевич, 1977; Владисавлевич Костич, Браун, 1983), яка придатна тільки для тих дітей, у яких результати вибіркової перевірки показали наявність розладів артикуляції.

Результати досліджень, отримані шляхом

тестування дітей дошкільного віку, показали, що в кожній віковій групі дітей були наявні певні артикуляційні відхилення від стандартної для певного дитячого віку вимови звуків. Ці результати та їх розподіл не стосуються всіх вікових груп, лише групи дітей 6 – 7 років. Причина такої переваги полягає в тому, що діти цього віку мають правильно вимовляти всі 30 звуків звукової системи сербської мови. Стан вимови звуків у цій навчальній групі наведено в таблиці 2.

Таблиця 2.

Стан вимови звуків у групі дітей, які навчаються за дошкільною програмою підготовки

Артикуляційні порушення	Дошкільна програма підготовки для дітей 6 – 7 років		
	Загальна кількість дітей	Кількість дітей із порушеннями	%
1. Заміна звуків Љ Ћ И, Dħ звуками S, Z, C, P	119	28	23,53%
2. Заміна звуків L на J, K на T, G на D		4	3,36%
3. Заміна звука Lj на J		34	28,57%
4. Міжзубний сигматизм (вимова міжзубних звуків) S, Z, C, Љ Ћ И, Dħ, Nj, Lj		18	15,13%
5. Білабіальний звук L (гортанний звук L)		21	17,65%
6. Пропускання звука		20	16,81%

Результати, подані в таблиці 2, указують на наявність певних проблем у вимові складних звуків сербської звукової системи у дітей певної вікової групи. Ураховуючи, що в цьому віці, окрім нечіткої вимови й заміщення звуків, опускання звуків мови трапляється в 16,81% випадків, можна зробити висновок, що в деяких дітей цього календарного віку наявні відхилення в розвитку правильної вимови і що ці діти потребують особливого підходу¹.

Оскільки в дітей дошкільного віку розвиток мовлення ще не завершений, для них необхідно (особливо для тих, у кого виявлено затримку в цьому процесі) виконувати артикуляційні вправи зі стимулювання й виправлення з метою прискорення й нормалізації формування вимови звуків у дітей. Отже, інтенсивний розвиток мовлення та поява так званих фізіологічних порушень мовлення, яке за нормальних обставин і з відповідними педагогічними заходами виправляється з часом, є типовими для цієї вікової групи.

Чільне місце серед функцій дошкільного закладу, як ми вже зазначали, посідає пом'якшення розбіжностей та підготовки дітей до школи. Ця підготовка з погляду розвитку мовлення, складається з:

- нормалізації артикуляції;
- збагачення словесних виражень;
- набуття знань, необхідних для дітей цього віку для вступу до школи із більшою впевненістю.

Зазначене вище означає, що особливе значення має аналіз літературних текстів для дітей як основи для розвитку їхнього мовлення. Для всіх, хто займається розвитком мовлення в дітей дошкільного віку, важливо на-

самперед розуміти, як діти виробляють правильну артикуляцію. Дослідження показали, що діти засвоюють не окремі звуки, а слова та вокальні групи, які складаються зі звуків. Такі висновки, які узгоджуються з основними принципами розвитку, чітко вказують на те, що насамперед вивчають мовлення загалом, а не окремі його частини та компоненти. Таким чином, ті, хто має намір стимулювати більш швидкий розвиток артикуляції, передусім учителі, повинні вимагати від дітей не тільки вимовляти окремі звуки, які необхідно сформулювати, але й використовувати відповідні слова у грі, яку вони сприймають не як примушення, а як веселощі й розваги. Таким чином, практика звукової артикуляції повинна складатися зі слів і коротких пісень. Вивчення короткої пісні за допомогою відповідної мелодії й ритму робить вимову певних звуків швидшою й простішою. Діти за допомогою відповідних дитячих віршиків вивчають слова, їхні частини й навіть окремі звуки без особливих зусиль.

Щодо дитячої літератури та її функції в розвитку мовлення в дітей дошкільного віку можна стверджувати, що використання так званої „нонсенсної“² або „ігрової“ літератури заохочує в ігровій формі, яка більш приваблива для дітей, їхню цікавість, уяву, грайливість і врівноваженість. Саме через ці характеристики таку літературу вважають найбільш прийнятним й майже єдиним джерелом матеріалу для організації цілеспрямованої діяльності дітей дошкільного віку. Імовірно, нонсенсна література збуджує емоційні реакції в дитини, а її мовлення фактично починається саме з їхнього пробудження. Емоційні реакції не обмежуються лише лю-

¹ За результатами досліджень артикуляційних порушень учнів молодших класів [4].

² Нонсенс (лат. *non-sensus*) – смішний, нісенітний, без певного змісту. Із цієї причини таку літературу називають „нісенітною“, „нереальною“.

бов'ю, вони також передбачають бажання, і завжди існує якась прихована думка за кожним бажанням: чого дитина хоче чи не хоче. І якщо дитина знає, чого вона хоче або ні, вона знає, як мислити.

У сербській дитячій літературі творцем усіх жанрів, серед яких наявний і нонсенс, є поет Й. Змай. Крім нього, великими сербськими дитячими письменниками є Д. Радович („Жив-був лев”), Д. Лукич („Лялька без голови”), і Л. Ршумович, які дотримуються нонсенсної поезії все більше й більше.

Функціональність нонсенсної літератури може бути досягнута на кількох рівнях й у всіх формах роботи вчителів під час розвитку мовлення дошкільників.

1. Вправи на розпізнання звуків.

Можна сказати, що слухове сприйняття є рушійною силою для розвитку голосу дитини. Важливим є й той факт, що слухове сприйняття має бути повністю розвинутим, а його розвиток залежить від умов та ефективності словесної стимуляції соціального середовища. Якщо вплив соціального середовища є позитивним, розвиток слухового сприйняття відбувається належним чином. Етапи розвитку слухового сприйняття: а) загальне виявлення; б) з'ясування схожих рис; в) визначення відмінностей.

Для того щоб „вразити” свідомість дитини від почутого, насамперед необхідно розвинути її здатність слухати. Так, розрізнення звуків досягається за допомогою активного слухання й реалізується за рахунок ігор, які відповідають певному змісту й призначенню. Серед них важливе місце посідають мовленнєві та лексичні ігри, які багаті словами-образами, несхожими в подібних словосполученнях.

2. Артикуляційні вправи.

Як було зазначено вище в описі дошкільного періоду від народження дитини та її подальшого розвитку, навчання мовленню полягає в навчанні звукової артикуляції. Артикуляція в широкому значенні включає формування й вимову звуків. Більш швидкого розвитку артикуляції в дітей можна досягнути за допомогою нонсенсної літератури, однак учитель має враховувати вік дітей, з якими працює, і вибирати лише ті пісні, які відповідають напряму розвитку дітей з погляду звукової артикуляції. Обрані вірші мають бути насичені звуками, розвиток яких стимулюється. Так, наприклад, для стимулювання вимови африкатів (які належать до групи найскладніших звуків) у дітей п'ятирічного віку найбільш підходить вірш Й. Змая „Маленький вершник”, який містить усі африкатні звуки.

Скоромовки, коротенькі вірші й римування також можуть бути використані для розвитку звукової артикуляції в дітей дошкільного віку. Діти з ентузіазмом змагаються один з одним за перемогу в „турнірі швидкої вимови”, не усвідомлюючи, що уривки з нонсенсної літератури – насправді, найбільш сприятливі вправи для правильної артикуляції.

3. Збагачення словника (активного щодо до пасивного).

Слова представляють певні елементи думки, необхідні для такої складної діяльності, як розумовий процес, який ще не сформований. Слова – це певні частини мови, таким чином, вони утворюють більш складні форми вербальної поведінки.

Більшість дослідників, які вивчають дитячий словниковий запас і його спрямованість розвитку, звертають увагу насамперед на кількісний аналіз дитячого словника та визначення обсягу словника дітей певного віку. І все ж необхідно пам'ятати, що, крім кількості слів у лексиконі дитини, важливою є й час-

тота їх використання в різних значеннях. Отже, у роботі над розвитком лексики дитини необхідно спиратися на збільшення кількості не лише слів, але й смислів в межах одного і того ж слова, їхню якість, що є справжнім значенням слів, які використовує дитина в мовленні.

Збагачення лексики дітей дошкільного віку є пропорційним збагаченню їхнього безпосереднього досвіду. Збагачення цього досвіду через спостереження, ідентифікацію й розмови про речі, що оточують нас, є більш ефективним, ніж спроби просто збільшити словниковий запас дитини. Такий підхід сприяє збільшенню активного словника дітей порівняно з пасивним. Останній, згідно з результатами досліджень, у десять разів перевищує активний словниковий запас.

Для збагачення словникового запасу дітей дошкільного віку існують різноманітні переліки, а саме накопичення слів, які не є спільнокореновими, але несуть схоже або таке саме значення (синоніми). Для цієї мети підходять прислів'я, лічилки (Й. Змай „Пальці рук”), лексичні звукові ігри („Хто як ходить, як вітає”) та жарти („Для двох монет”; „Підстрижена дитина” тощо).

Варто зауважити, що вчитель повинен не тільки приділяти увагу дітям із порушеннями у вимові, але й дбати про тих дітей, які з багатством їхнього словникового запасу й мовних навичок стоять окремо від інших дітей. Учитель має заохочувати таких талановитих дітей до подальшого розвитку їхнього мовлення, передусім за рахунок збагачення словникового запасу й мовленнєвих навичок.

Результати досліджень звукової вимови в дітей показали, що в дошкільників різного віку наявні деякі артикуляційні відхилення і що

вчителі також відповідальні за формування правильної артикуляції. Проте важливо підкреслити, що цей висновок стосується насамперед артикуляційних розладів, викликаних соціальним середовищем, а не фізіологічними факторами, а також лінгвістичних особливостей місцевостей із власною субкультурою.

Функціональність нонсенсної літератури може бути досягнута на кількох рівнях і в усіх формах роботи вчителів під час розвитку мовлення дітей, особливо завдяки таким завданням, як вправи на розпізнання звуків, артикуляційні вправи та збагачення словника.

Майбутні педагоги повинні вміти діагностувати мовленнєвий стан дітей, добирати вправи на формування вимови найскладніших звуків фонетичної системи сербської мови і, таким чином, виправляти порушення артикуляції, які не належать до патології.

Крім роботи з дітьми із затримками в розвитку мовлення, учителі мають приділяти увагу обдарованим дітям, заохочуючи подальший розвиток їхнього мовлення передусім через збагачення їхнього лексики й мовленнєвих навичок вищого рівня.

Нарешті, ми хотіли б зауважити, що лише вчасна допомога надає справжню користь. Існує чимало способів допомоги дітям, вимова яких відхилена від стандартів вимови дітей їхнього віку, і їх висвітлення становитиме перспективу наших подальших досліджень.

Література

1. **Васић, С.** Говор и говорно понашање у раном детињству. Београд: Институт за експерименталну фонетику и патологију говора, 1974.
2. **Владисављевић, С.** Поремећаји гово-

ра у школске и предшколске деце. Београд: СДДС, 1977.

3. Владисављевић, С., Костић, Ђ., Петровић, М. Тестови за испитивање говора и језика. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, 1983.

4. Ђорђевић С. Поремећаји артикулације код ученика млађих разреда основне школе. *Методичка пракса*. Београд, 2008. No. 3/08. 152 – 166.

5. Ђорђевић, С. Дислалија као специфични развојни поремећај код ученика млађих разреда основне школе. *Иновације у основношколском образовању – од постојећег ка могућем, Зборник радова*. Београд: Универзитет у Београду, Учитељски факултета. 2008. 167 – 178.

6. Ђорђевић С. Поремећаји артикулације код ученика млађих разреда основних школа у Врању. *Годишњак Учитељског факултета у Врању*. Књига I. Врање: Учитељски факултет у Врању, 2010. 85 – 98.

7. Ђорђевић С. Стање изговора гласова деце предшколског узраста. *Годишњак Учитељског факултета у Врању*. Књига III. Врање: Учитељски факултет у Врању, 2012. 267 – 278.

8. Ђорђевић С. Књижевност за децу у функцији развоја говора деце предшколског узраста. *Књижевност за децу и њена улога у васпитању и образовању деце предшколског узраста – Тематски зборник*. Врање: Универзитет у Нишу Учитељски факултет у Врању, 2012. 206 – 215.

* * *

Джерджевич С., Джерджевич Л. Мовленневий розвиток дітей дошкільного віку

Розвиток мови й мовленневої культури дітей дошкільного віку є одним з найважли-

віших завдань дошкільної освіти. Учитель має постійно стимулювати й заохочувати розвиток мови в дітей дошкільного віку. Виконання цього завдання значною мірою залежить від правильного вибору літературних текстів для дітей. У цій статті проаналізовано розвиток мови в дітей дошкільного віку й роль дитячої літератури в його стимулюванні.

Подано результати дослідження стану розвитку мовлення дітей дошкільного віку. У дослідженні взяли участь 243 дітей віком від 3 до 7 років, які виконували стандартизований тест з артикуляції. Дослідники підкреслюють особливу важливість раннього виявлення та виправлення порушень у вимові дітей дошкільного віку, що забезпечує більш адекватну допомогу й підтримку з боку вчителів, завдяки чому діти, які відчують труднощі з артикуляцією, можуть досягти кращих результатів не лише в дошкільних установах, але й надалі в школі. Це підкреслює необхідність підготовки вчителів до визначення рівня мовленнєвого розвитку дітей, застосування артикуляційних вправ для корекції звуків, характерних для сербської мови, а, отже, і до корекції порушень артикуляції, що не належать до мовленнєвої патології. Автори наголошують, що дитяча література є основою для реалізації заходів у сфері розпізнання й артикуляції звуків і мови загалом, а також на більш пізніх стадіях для формування лексичного запасу дитини, зв'язного та грамотного мовлення, засобів мовної виразності тощо.

Ключові слова: мовний і мовленнєвий розвиток, діти дошкільного віку, артикуляція, дитяча література.

Джерджевич С., Джерджевич Л. Речевое развитие детей дошкольного возраста

Развитие речи и речевой культуры детей дошкольного возраста является одной из важ-

нейших задач дошкольного образования. Таким образом, учитель должен постоянно стимулировать и поощрять развитие речи у детей дошкольного возраста. Выполнение этой задачи в значительной степени зависит от правильного выбора литературных текстов для детей. В этой статье проанализировано развитие речи у детей дошкольного возраста и роль детской литературы в её стимулировании.

Представлены результаты исследования состояния развития речи детей дошкольного возраста, в котором принимали участие 243 детей в возрасте от 3 до 7 лет, выполнявшие стандартизированный тест на артикуляцию. Исследователи подчеркивают особую важность раннего выявления и лечения нарушений в произношении детей дошкольного возраста, что обеспечивает более адекватную помощь и поддержку со стороны учителей, благодаря чему дети, испытывающие трудности с артикуляцией, могут достичь лучших результатов не только в дошкольных учреждениях, но и в дальнейшем в школе. Это подчеркивает необходимость подготовки учителей способных определить уровень речевого развития детей, применить артикуляционные упражнения для коррекции звуков, характерных для сербского языка, и, следовательно, корректировать нарушения артикуляции, не относящиеся к речевой патологии. Авторы отмечают, что детская литература является основой для реализации мероприятий в сфере распознавания и артикуляции звуков и речи в целом, а также, на более поздних стадиях, для формирования лексического запаса ребенка, связанной и грамотной речи, средств языковой выразительности и т.д.

Ключевые слова: языковое и речевое развитие, дети дошкольного возраста, артикуляция, детская литература.

Djordjevic S., Djordjevic L. Speech Development of Preschool Children

The development of speech and language culture is one of the most important tasks of preschool education. That is why instructors working with preschool children need to constantly stimulate and encourage their language development. Careful selection of children's literature texts is essential to the accomplishment of this task. This paper analyzes the development of speech in preschool children and the role of children's literature in its stimulation.

In a research on the pronunciation of preschoolers, a sample of 243 children aged 3 to 7 years was given a standardized articulation test. The research findings give prominence to the early identification and treatment of disorders in sound pronunciation of preschool children to ensure a more adequate help and support from teachers and help children achieve better results, not only in preschool, but later in secondary school years. This emphasizes the need to train teachers to diagnose the speech-language status of children, to use the articulation exercises to practice critical sounds in the Serbian language sound system, and, thus, to correct the articulation disorders not belonging to the etiology of speech pathology.

In this regard, children's literature is the basis for the realization of activities in the area of discrimination and articulation of sounds and speech in general and, in later stages of the formation of children's vocabulary, logically connected and cultivated speech, expressive speech and a number of other targeted activities.

Key words: language development, preschool children, articulation, children's literature.

Стаття надійшла до редакції 22.11.2013 р.

Прийнято до друку 28.02.2014 р.

Рецензент – д. п. н., проф. Горошкіна О. М.